

Кафедра української мови

**ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ
МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 1

Рівне-Острого-Оломоуць – 2011

УДК
ББК
Р

Лінгвістичні студії молодих дослідників : Збірник наукових праць. – Рівне-Остроголомоуць : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – 176 с.

УДК 81'367.622:821.161.2.09

Андишула Юлія

(Науковий керівник – Степанова О. І., кандидат філологічних наук, доцент)

МЕТАФОРА-ІМЕННИК У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО

У статті досліджено структуру, семантику та функції метафори-іменника у творчості Ліни Костенко. Описано і проаналізовано метафори за частиномовною приналежністю. Відповідно до цього семантичне ядро поетичних метафор становить іменникова, прикметникова чи дієслівна ознака.

Ключові слова: метафора, семантичне ядро, граматичні ознаки.

У статье исследована структура, семантика и функции метафоры-существительного в творчестве Лины Костенко. Описаны и проанализированы метафоры в соответствии с их принадлежностью к определенным частям речи. В соответствии с этим семантическое ядро поэтических метафор составляют именные или глагольные признаки.

Ключевые слова: метафора, семантическое ядро, грамматические признаки.

In this article are researched structure, semantics and functions of the metaphor-noun in the works of Lina Kostenko. The metaphors were described and analyzed as a part of speech. According to this, the semantic kernel of poetic metaphors is formed from noun, adjective or verbal characteristics.

Key words: metaphor, semantic kernel, grammar characteristics.

Л.Костенко – поет метафори. Метафору в поетичному тексті можна розглядати з різних боків. За граматичними ознаками метафори диференціюються за частинами мови, що зумовлює їх структурні особливості.

Структура метафори залежить від того, які семантичні відношення вона виражає. Відповідно до цього семантичне ядро поетичних метафор становить прикметникова, іменникова чи дієслівна ознака.

Мета статті – розглянути метафору-іменник у творчості Ліни Костенко.

Серед іменникових сполучень найпоширенішими структурами, які засвідчують процес метафоризації, є генітивні конструкції. Неоднозначно вирішується питання відносно конструкцій з генітивом у лінгвістичній науці. У роботах А.Б.Анікіної, Н.О.Басілої, О.В.Бельського та інших генітивна конструкція розглядається як метафорична. Ю.І.Левін і В.П.Григор'єв відносять її до родового порівняння, але В.П.Григор'єв допускає і подвійну характеристику – порівняння в метафорі.

У поезії Л. Костенко ці конструкції виявляють тематичну різноманітність щодо поєднаних конкретно-чуттєвих понять: *крихта порятунку; лісів солодка млява; золоте шаленство голови; губ розплавлений метал; настільний теніс розмов* Такі конструкції дуже економні, у стислій формі містять глибокий зміст, зберігаючи метафоричну основу (перенесення, порівняння), вони – водночас – прозорі, зрозумілі і без контексту, автономно.

Метафорична генітивна конструкція містить у собі смислове ядро, тобто виражає думку або ідею, підпорядковану задуму поетеси.

У граматичному аспекті генітивні конструкції являють собою поєднання іменників, один з яких вжито в називному відмінку, а другий – у родовому. При чому повністю залежить іменник в називному відмінку від другого іменника – у родовому відмінку. Наприклад, *бронза жаги, карта місяця*.

Серед генітивів цих конструкцій із метафоричним значенням у поезії Л.Костенко виділяються ті, що називають стан, дію, процес, а також суб'єкт дії. У таких випадках один із іменників словотвірно співвідноситься з дієсловом: *ласка рук нестуденних, білий гнів ломикаменю...*

В інших випадках один із компонентів генітивної конструкції словотвірно співвідноситься з прикметником. Іменникова ознака, порівняно з прикметниковою, виявляється більш абстрактною і виразною щодо метафоричного змісту генітивної конструкції. Наприклад, такі генітивні конструкції, як *синь дібров; будень серця; шаленство злив* порівняно співвідносяться із словосполученнями *сині діброви; буденне серце; шалені зливи*. Перша ознака, тобто іменникова, абстрактна, а прикметникова – більш конкретизує поняття.

Іменник передає ознаку в найбільш узагальненій предметній формі. У цьому полягає його специ-

фіка як частини мови, порівняно з прикметником і дієсловом. Ця якість іменника найповніше розкривається саме в генітивних конструкціях. Наприклад, *гомін тополиних трас* (тополіні траси гомонять); *біль розгубленої душі* (розгублена душа болить).

Прикметник означає визначену якість, певну ознаку, яка властива тому чи іншому предмету чи явищу, а іменник, утворений від прикметника, виражає якість як предмет, опрідметнену якість, яка розглядається абстраговано, сконцентровано.

Метафора виявляє в слові його чуттєво-наочне значення. Наприклад, словосполучення «пень печалі», виступаючи в контексті, що передає характер стосунків між людьми, повністю розкриває своє конкретно-чуттєве значення завдяки сполучуваності з іншими словами: *той пеня печалі так вже перетрух, що навіть може дружбою світитись*. Створюється цілком конкретна картина взаємовідносин між двома особами, яка у зіставленні з усталеною поетичною метафорою «шматок печалі» набуває оригінальності, індивідуального звучання.

Генітивні сполучення, які здатні бути джерелом створення метафоричного образу, досить поширені в поетичному словнику Л.Костенко. Особливо це стосується тих сполучень, що характеризують явища природи.

Характерною ознакою деяких поетичних сполучень із метафоричним змістом у поезії Ліни Костенко є явище контамінації – об'єднання в одній метафорі, побудованих на різних семантичних зв'язках: *стоять двори у хуртовині айстр, світить спека ребрами моста*.

Пейзажні малюнки в поетичних творах Л.Костенко створюються метафорами, які побудовані на конкретизації вражень, відчуттів. Іменникові метафоричні сполучення передають образ, явища на основі схожості з формою конкретного предмета. Так, наприклад, *весна підніме келихи тюльпанів* – сполучення виникло на основі спільної семи форми в поняттях *келихи вина* і *келихи тюльпанів*.

У генітивному сполученні метафоризоване слово зберігає своє пряме значення і передає основну ознаку поняття, виступаючи смисловим ядром, а метафоризуючі слова переосмислюються під впливом сполучуваності.

Опрідметчування ознак – загальна тенденція поетичних метафор, що мають форму іменникових сполучень.

Таким чином, метафоричне значення іменника розкривається або в залежності від синтаксичних функцій його в реченні, або в залежності від синтаксичних і семантичних зв'язків з іншими словами в реченні.

Родовий відмінок при іменнику з переносними значеннями передає широку гаму семантичних зв'язків слів, за якими лежать зв'язки речей об'єктивної дійсності: означення, предикація, міра, кількість, приналежність, порівняння, уподібнення. Наприклад: *море тиші; ліхтарики груш; золото мистецтва*.

Структурно-семантичний аналіз метафор у творчості Ліни Костенко свідчить про широке і вмале використання їх поетесою. Переконливі висновки можна зробити тільки на основі конкретних спостережень за життям лексеми, її діяльністю в тих чи інших мовних деталях, її поведінкою в залежності від мовної ситуації тощо.

Розглянувши метафорику як одну з констант стилю Л.Костенко, можна без перебільшення стверджувати, що метафора і принципи метафоризації є основою майже кожної її поезії. Метафори у всій сукупності своїх проявів відіграють принципово важливу роль на всіх рівнях індивідуального стилю поетеси – функціональному, емотивному, діалогічному, потенційному (що веде у підтекст), композиційному, сюжетотворчому.

Література:

1. Дятчук В. В., Пустовіт Л. О. Семантична структура і функціонування лексики української мови / В. В. Дятчук, Л. О. Пустовіт. – К., 1983. – С. 129.
2. Костенко Л. В. Вибране / Л. В. Костенко. – К, 1989.
3. Костенко Л. В. Сад нетанучих скульптур: Вірші. Поема-балада. Драматичні поеми / Л. В. Костенко. – К, 1987.
4. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К, 1977. – С. 110.
5. Ставицька Л. О. Серцем вистраждане слово // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 26.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Васильчик Ольга

СТРУКТУРА Й СИНТАКСИЧНІ ФУНКЦІЇ ПОРІВНЯНЬ –
ПРЕДИКАТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ УЛАСА САМЧУКА) 4

Жолобчук Анна

ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИНИ
У СКЛАДНОСУРЯДНОМУ РЕЧЕННІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ О.КОБИЛЯНСЬКОЇ) 7

Жолобчук Анна, Остапюк Наталія

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ
НАЗВ ЯВИЩ ПРИРОДИ У СЛОВНИКУ ПОЕТІВ ХХ СТОЛІТТЯ 12

Ковтонюк Людмила

СЕМАНТИКА ДВОВАЛЕНТНИХ ДІЄСЛІВ РУХУ
В ДРАМІ «СОЛОДКА ДАРУСЯ» МАРІЇ МАТІОС 16

Козачук Ольга

ЛЕКСИЧНО НЕ ВИРАЖЕНІ СУБ'ЄКТНІ СИНТАКСЕМИ 19

Ланова Тетяна

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗОВАНИХ
ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ) 21

Новосад Ірина

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ 28

РОЗДІЛ II.

ЛЕКСИКА І ОНОМАСТИКА В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Андишула Юлія

МЕТАФОРА-ІМЕННИК У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО 32

Вернюк Назар

ЕПІТЕТИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ 34

Легкобит Дарина

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ
У ТВОРАХ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО 36

Макарець Юлія

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРИФРАЗОВОЇ НОМІНАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. 38

Моисеева Анастасия

ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ФЕНОМЕНЫ
В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ СМИ 41

Онищук Олена

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТОПОНІМІЧНІ ПАРАЛЕЛІ 44

Соколова Тамара

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ
ФРАНЦУЗСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ 47

Стецюк Олена

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД ТА ЙОГО СТРУКТУРА
В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 50

Струганець Юрій

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ ЛЕКСИКИ "НАЗВИ ГРАВЦІВ
ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД" В УКРАЇНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ 53

Усач Наталія

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ СИНОНІМІВ
У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ 55

РОЗДІЛ III.

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА НЕОЛОГІЯ ТА НЕОГРАФІЯ

Басараба Іванна

СЛОВЕСНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ЛІНИ КОСТЕНКО 58

Вдович Тетяна

ФОЛЬКЛОРНА ОСНОВА ОКАЗІОНАЛЬНИХ ФЛОРОЛЕКСЕМ
У ПОЕЗІЇ ХХ – ХХІ СТОЛІТТЯ 60

Галабурда Ірина, Одарієва Ірина

АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ
НА ПОЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ 64

Денищук Ірина

СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ
У ПОЕЗІЇ ПАВЛА САВЧЕНКА 67

Ірина Іжелюк, Ганна Килюшик, Ілона Козак

АВТОРСЬКІ НАЗВИ ЕЛЕМЕНТІВ ЛАНДШАФТУ
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 71

Кирилюк Ольга

ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ НОМІНАЦІЇ
В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧІНИ 73

Коритнюк Надія

СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКОВІ НОВОТВОРИ В ПОЕЗІЇ АНДРІЯ МАЛИШКА 77

Кравченко Катерина

СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ НАЗВ ЕМОЦІЙ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 79

Кривко Любов

ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
АРКАДІЯ КАЗКИ ТА ПАВЛА ТИЧІНИ (КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ) 82

- Криворучко Антоніна, Хороша Наталія**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ КОСМОНІМИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 86
- Максимчук Віталій**
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
ІЗ ЗАПОЗИЧЕНИМИ АФІКСОЇДАМИ 88
- Поліщук Оксана**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ ПРИКМЕТНИКИ З НУМЕРАТИВНИМ
КОМПОНЕНТОМ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 92
- Рожко Іванна, Рожко Оксана**
АВТОРСЬКІ НОМІНАЦІЇ ОСІБ У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 94
- Тимочко Ольга**
СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРЧОСТІ
ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 60 – 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ 97
- Шнайдрок Людмила**
СЛОВНИК АВТОРСЬКИХ НОМІНАЦІЙ ПТАХІВ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 102

РОЗДІЛ IV.

ЛІНГВОДИДАКТИКА І ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ МОВИ

- Віхтюк Марина**
ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ТЕЛЕКАНАЛУ СТБ 106
- Ігнатюк Наталія**
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА
ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА
(НА МАТЕРІАЛІ КОНФЕСІЙНОГО СТИЛЮ) 109
- Корнелюк Юлія**
СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 112
- Тишко Наталія**
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСИ) 115

РОЗДІЛ V.

КОМПАРАТИВІСТИКА

- Архангельська Тетяна**
СИМЕТРИЧНЕ Й АСИМЕТРИЧНЕ
В НОМІНАТИВНІЙ ПІДСИСТЕМІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ 119
- Гаврилюк Катерина**
ПРОБЛЕМИ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ 122
- Călăraș Angela**
COLOUR IDIOMS AND THEIR SEMANTIC PECULIARITIES
IN ENGLISH AND ROMANIAN 125

Тихонова Оксана

ОЗНАКИ ТА ЕТАПИ АДАПТАЦІЇ АБРЕВІАТУР-АНГЛІЗМІВ
У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І КИТАЙСЬКІЙ МОВІ ЗМІ 128

РОЗДІЛ VI.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Виходилова Зденька

ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ СЕМИНАР
НА КАФЕДРЕ СЛАВИСТИКИ ОЛОМОУЦЬКОГО УНИВЕРСИТЕТА 134

Гладикова Мартина

РАССКАЗ Р. ГЕРАСИМОВОЙ «РЕКА ЖИЗНИ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 135

Зилварова Никола

АШОТ БЕГЛАРЯН – «ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ» 138

Котаскова Мартина

ПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК ФРАГМЕНТА РАССКАЗА ДИНЫ РУБИНОЙ
«ДВОЙНАЯ ФАМИЛИЯ» 140

Лизлова Елишка

РАССКАЗ М. АЛФЕРОВОЙ «ПОГЛОЩЕНИЕ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 144

Мерзова Радана

LIDOVÁ PÍSEŇ JAKO PROSTŘEDEK PRVNÍHO KONTAKTU MEZI SLOVANSKÝMI
SVĚTY (ČESKO-UKRAJINSKÉ VZTAHY) 149

Мразкова Гана

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА НОВИЙ СЛОВНИКОВИЙ СКЛАД
В УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЧАСОПИСАХ 154

Тардонова Михаела

ПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК РАССКАЗА Е. АНТОНОВА
«МИЛАЯ, Я ГОТОВ....» 157

Хокрова Ярмила

РАССКАЗ ЗАХАРА ПРИЛЕПИНА «СЕРЖАНТ»160

Олійник Анастасія

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УСНОГО СИНХРОННОГО
ТА ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДІВ163

РОЗДІЛ VII.

ФОЛЬКЛОР У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ

Терновий Ярослав

СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ
(НА МАТЕРІАЛІ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЮ)167

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ170